

misli na staro domovino (str. 25), v letih vojne 1917 in 1918 s skrbjo vprašuje »Kako ti je, Slovenija, mati moja« (str. 75), s skrbjo vprašuje bele ladje, kakšne novice mu prinašajo preko oceana (str. 82), z ljubeznijo pozdravlja ranjenega srbskega vojaka v Ameriki (str. 78), vesel je narodnozavednih rojakinj (str. 62, 63), v pesmi prijatelju med. dr. J. K.-u naroča, kako naj deluje med rojaki (prim. Gregorčičevo »Slovo in naročilo«), zlasti pa navdušeno opeva spomin dveh svojih vzornikov: Pesniku Medvedu (str. 73) in Ketteju v spomin (str. 71). Hrepenenje po stari domovini je pesnikova globoka rana.

»Ah, svečanomil je tamkaj maj,
kjer Triglava, Grintavca je raj!
Naj še enkrat občudujem te,
na Slovenskem, majnik zlati;
naj spet duša tebi divi se,
pije naj tvoj blesk bogat!
Večje, lepše ne poznam želje,
ko da to užije kdaj srce.« (Str. 11.)

Končna naša sodba o zbirki je ta: Ivan Zorman je gotovo pristen lirik, njegova pesem je vsaka iz srca rojena; vse so preproste, lahkomljljive, podobe so jim vzete največ iz narode in glasbe; vkljub temu, da so nastale daleč v tujini, govoré domač jezik. milozvočen, res pesniški, ki ima eno hibo: nekaj slovničnih napak ga kazi in nekaj nepotrebnih mašil. Ako bi g. Z. imel ob strani kakšnega Fr. Erjavca, kakor ga je imel S. Gregorčič, bi bilo zanj neprecenljive koristi.

Vesel pojav je ta zbirka; nov odgovor je na Zupančičevo vprašanje:

Kje domovina, si? Ali na poljih teh?
Tu? Preko morja? In ni ti mejá?

Dá, tudi onstran morja je del naše domovine. Naši slovstveni zgodovini se obzorje širi.

Knjiga je tiskana v tiskarni Ameriške Domovine in sijajno opremljena.

J. D.

Karel Širok: **Jutro.** — V Trstu 1920. Samozaložba. Tisk tiskarne Edinost. 80 strani. — Pesnik je mlad učitelj iz tržaške okolice, ki je priobčeval svoje pesmi v mladinskih listih; danes stopa s precej obširno, 36 pesmi obsegajočo zbirko pred nas. Ni zapisal, da so te pesmi mladinske, dasi so v prvi vrsti spisane za mladino, in prav je imel. To so pesmi mladega človeka, ki mnogo živi in čuti z mladino in ki so ga klesali različni, močnejši valovi kot je on, in mu vtisnili svoja znamenja; on je podal sebe celega z vsemi svojimi dobrimi in slabimi stranmi nam vsem in ne samo mladini, ki ga ne bo mogla popolnoma razumeti. Ni lahko povedati, kdaj je mladinski spis dober, to se lahko samo občuti. Kadar je spisan iz otroka in za otroka. Najboljše merilo so v tem oziru narodne otroške pesmi, ki jih je sama nagajivost, vedrost in začudenje nad stoterimi ugankami, ki ga srečujejo povsodi in ki jim odgovarja življenje. Pesmi, ki jih srečamo na stotine in ki so namenjene mladini, so navadno plod literarno nezrelih ljudi, ki imajo povsem dobre namene, da se borijo z obliko in še bolj s tem, kar mora biti bistveno v otroški pesmi ali spisu. Prepojene so z neko neutemeljeno žalostjo, ki je pogosto nihče ne razume in otrok

še najmanj in ki jo smatrajo petošolci in gospodične za bistven del vsake lepote. To zadnje se opaža v precejšnji meri tudi pri Širokovih pesmih in te so najslabše, z ozirom na mladino posebno slabe. Nasprotno pa so one pesmi, ki so polne vedrosti in nagajivosti prav lepe. Med temi pesmimi lahko imenujem v prvi vrsti »Pri polju«, »Škržad in rega«, »Želodek«; te pesmi bo mladina z veseljem brala. Polne življenja so. »Svatba na morju«, »Muren«, »Dekla s punčko«, »Dva dečka«, so tudi lepe, dasi se ne odlikujejo tako kot prejšnje. Lepa pesem je tudi »Izletniki«, le rima: »vasem — vsem« ni dobra. »Vrabec« spominja preveč na Župančiča. »Burja« in »Breza« sta srednje dobri; tudi »Pojdem daleč čez morja...« bi še bila, le rima »prod« je zapeljala pesnika k nerodnemu verzu:

»kjer je lepa Vida prala,
trudna, bleđa od nezgód.«

Prvi del te zbirke je povprečno dober, boljši kot ostala dva. V drugem delu nimajo pesmi tiste vedrosti in otroške lahkote in so mladinske le v toliko, v kolikor govoré o mladini. Najboljša v tem delu in v tem žanru se mi zdi »Prekmurska pesem«. Dobri sta tudi »Deček in sinička« ter »Plavajo mi barčice«. Še dosti dobri sta »Slovo« in »Ribiška«; »Jesenska pesem« se mi zdi v celi zbirki najslabša. »Sirotek« je prerazpreden in spominja tuptatam na izraze, ki smo jih že brali. Lepi sta v tretjem delu »Ob morju« in »Pozabljena«, dasi je zadnja malo nerazumljiva. Motivi o »Lastavici« bi bili dobri, treba bi jih bilo le bolj izčistiti in jim dati tesnejše umetniške oblike, da ne bi zazveneli zdaj pa zdaj v prozo. Par pesmi spominja na vojno. Zadovoljila me je »Huda ura«. »Kam gredo?« spominja posebno v prvih dveh kiticah zelo močno na Murnovo pesem »Vlahi« in sicer ne samo po rimah na o. Tudi v »Fantič je na vojsko šel...« nam veje iz

»Vrata zaprta,
okna zastrta«

nekaj znanega. Vendar so te, na vojno se nanašajoče pesmi, kakor »Žalost«, »Slovo od polja«, »Pismo«, polne iskrenega čuvstva in drugih vrlin. Omeniti moram tudi južni kolorit, ki veje tu pa tam zelo močno iz zbirke; mnogo je motivov o morju; zato bi ne bilo prav, če bi ostale te pesmi naši mladini docela neznane. Škoda, da ni zbirka že v ti izdaji bolje in vestneje izbrana, bila bi lep donesek v našem bornem mladinskem slovstvu.

France Bevk.

Engelbert Gangl: **Zbrani spisi za mladino.** V. Vinski brat. Povest. Last in založba društva za zgradbo Učiteljskega konvikta. Mala 8°. 108 strani. Knjiga je tiskana na lepem papirju in rdeče vezana; krasi jo 9 slik. O Ganglovih spisih sem že govoril in nimam dostaviti v splošnem nič novega. Povest, ki leži pred menoj, ni namenjena otrokom, ampak odraščajoči mladini, posebno dijakom nižjih razredov, saj tudi posega v njih življenje in nam ga odkriva s svoje posebne strani. Povest je skozi in skozi težka, brez žarke luči, ki stremi za tem, da napravi iz dijaka Martinka, ki je zabredel v lahkomišelnost, vinskega brata, v glasen opomin naši mladini, naj ne bodo taki kot je bil Martinek, da jih ne zadene slična usoda, kot je zadela njega.

Nihče — razen očeta — ne skuša spraviti dečka na pravo pot. Kakor hitro se pregreši, ga vržejo izpod strehe, kot da je mladostna lahkomišelnost že greh. Rad pritrdim pisatelju, da je to dejstvo resnično in to delo bi lahko postalo bridka satira na naše vzgojevalnice. Če pisatelj ni mislil tega in to odobrava, je delo izgubilo tudi na lepoti. Bilo mi je težko za Martinka, žal mi je bilo zanj. Usoda mu je bila zapisana: Pogubljen si! in ne zbríšeš je, pa če bi bil Bog. Pri mladini bodo ti deloma lepi, plastični, mračni in preveč enostranski opisi Martinkove usode morda res vzbudili strah pred lahkomišelnostjo; jaz nisem imel tega občutka, nehoti sem bral satiro. Čisto gotovo bodo sledili otroci z zanimanjem vsebini povesti, ki je polna zanimivih prizorov, a z očmi bo preskočil mesta, kakor: »Čas si mora preganjati z delom ali z dobro knjigo, sicer pridejo grde, škodljive misli in njih dejanja, ki zamore vedrost duha in zaplode v telesu kali bolezni, usihanja in hiranja zdravih in nežnih telesnih sil in snovi. Mlada pljuča so silno dovzetna in občutljiva itd.« Teга ne morem zameriti pisatelju, saj to je posebna doba, cela šola v naši mladinski literaturi, ki se nas drži od njene zibelke do danes. Pomilujem pa otroke, ki jih zalezuje šola tudi tedaj, ko hočejo biti sami z lepoto, ki jim je podana v lepi knjigi. Kajti, da ta knjiga v našem mladinskem slovstvu ni pomembna, ne moremo trditi; nekatera poglavja so polna lepote, pisatelj pozna dušo in življenje malega dijaka dobro. — Ilustracije so čedne, dasi niso ilustrirani najvažnejši in hitri najlepši momenti v povesti. Najlepši sta zadnja slika in končna vinjeta.

France Bevk.

Edmond de Goncourt: **Dekle Eliza.** Preložil Pastuškin. V Ljubljani 1919. Izdala in založila Tiskovna zadruga.

Prepirati se o tem, ali je bilo potrebno, prevesti roman na slovensko, ali ne, je odveč. »Dekle Eliza« je za tistega, ki hoče študirati in zasledovati početteke naturalistične šole, dobrodošla, zanj je lep literarno-historičen dokument. Treba je študirati naturalistično smer, iz katere je vzrastla vsa moderna umetnost, da najdeš in spoznaš veliko resnost in idealnost teh umetnikov, ki niso pisali zato, da bi pohujševali, ampak da bi zdravili. Neizmerne tragedije, ki je v romanu, navadni bralec ne bo občutil, ker ga bo zmotila formalna stran. Sicer pa knjiga itak ne bo postala popularna, ker je pretežka in ni ravno pisana tako, da bi vlekla. Poleg tega pa je tudi prevod nesimpatičen, ker se je Pastuškin držal Goncourtove dikcije, katera napravi v slovenščini jezik nelep in neroden. Pastuškin sicer opravičuje svoj prevod, vendar bi bil moral opustiti Goncourtovo dikcijo. Jezik prevoda je trd, robat, nekateri stavki so tako zverženi, da te naravnost zaboli.

Ivan Dornik.

Jugoslavija in njene meje. I. Koroška. Spisal Carantanus. Izdala in založila Pisarna za zasedeno ozemlje v Ljubljani. Tiskarna Makso Hrovatin. Str. 62.

Cela brošura razpada v dva dela. Prvi — tretjina — vsebuje zgodovinski pregled. V kratkih poglavjih nam poda avtor: naseljevanje Slovencev, prvi zgodovinski nastopi Slovencev, država Samova (nagiba se k stališču zgodovinarjev, ki jo razširjajo tudi na Karantanijo), meje samostojne Karantanije v 7. in 8. stoletju,

bavarska in frankovska nadoblast, pokristjanjenje in — germanizacija. Posebno povdarja vpade Slovencev v Istro in Italijo — in utemeljuje s tem zgodovinsko zahtevo po prikloplitvi beneških Slovencev. — Drugi del oriše današnje slovensko - nemško jezikovno mejo na Koroškem. Polovico tega dela sestavljajo tabele, ki kažejo vzroke, zakaj da se je jezikovna meja tako proti jugu premaknila; ti so namreč neverjetno zapostavljanje slovenskega elementa na Koroškem v srednjem šolstvu, pri političnih in državnih uradih, v justični službi — in slednjič spremembe v cerkvenih razmerah, čeprav je bilo tu — relativno — še najbolje. Zanimiv je tudi pregled uradnih ljudskih štetij (1880—1910) po občevalnem jeziku, kako se vsakokrat umetno zmanjša število Slovencev. Dodana sta še seznam slovstva za raziskavanje o razvoju slovensko - nemškega jezikovnega vprašanja na Koroškem in narodnostna karta Koroške po lastnem avtorjevem štetju l. 1910.

Slovenski Korotan. Sestavlil dr. Moravski. Izdalo in založilo Slovensko zgodovinsko društvo za Koroško. SHS. 1919. Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu. Str. 84.

Knjižica, ki nosi moto: »Ave, Wilson, Sloveni Carantani morituri Te salutant!« razpravlja o istem predmetu, kakor preje imenovana »Koroška«, a obširneje in z drugo razdelitvijo snovi. Le nakratko obravnava zgodnjo zgodovino Karantanije in srednjeveško nemško kolonizacijo. Tem več prostora posveti delu moderne germanizacije in posameznim vzrokom nazadovanja Slovencev, posebej v zadnjih 70 letih, kakor n. pr.: utrkvistična šola — koroški unikum! — tujski promet, mešani zakoni, volilna geometrija — z enim edinim slovenskim poslancem — uradno ljudsko štetje po zloglasnem občevalnem jeziku, izseljevanje, boj za slovenščino v cerkvi i. dr. Tabele (ki napolnjujejo skoro polovico vsega spisa) predstavljajo narodne razmere: v župnijah, v ljudskih, meščanskih in srednjih šolah, pri dijaštvu, med političnim uradništvom, pri osebju železnic, pošte, sodnij itd. Nasilne izpremembe uradnega ljudskega štetja (namesto naravnega prirastka celo izguba pri Slovencih!) bodejo v oči. 300.000 Nemcev in 80.000 Slovencev navede ta-le uradna statistika, slovensko ljudsko štetje iz l. 1910 pa 250.000 Nemcev in 130.000 Slovencev. — Vse skupaj jasno predočuje, kako je moglo in m o r a l o priti do današnjih žalostnih razmer in kako je vodila dolgotrajna zapuščenost do narodne nezavednosti. — Tej temni sliki nasproti pa kaže kratek historično-kulturni osnutek živahno življenje, ki je nekaj plapolalo v slovenski Karantaniji: ustoličenje koroških vojvod na Gosposvetem polju, dvor Sponheimcev s slovenskim občevalnim jezikom in slične stvari; v moderni dobi od l. 1848 naprej pa našteje precejšnjo vrsto kulturnih delavcev (Einspieler, Janežič i. dr.) in slovenska društva, posebej v Celovcu. Obe knjigi služita istemu namenu, kličeta namreč: »Meja še ni definitivno začrtana, še ni prepozno — rešite slovenski Korotan!«

Dr. M. P.

Antonija Kassowitz-Cvijić: Vatroslav Lisinski u kolu Ilira. O 100. obljetnici njegova rođenja 8. srpnja 1919 izdala i nagradila iz zaklade grofa Ivana N. Draškovića za godinu 1917. Matica Hrvatska. Zagreb 1919. Tisak Hrvatskog štamparskog zavoda D. D.